

МОЛОДЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ

Сучасні вектори розвитку художньої освіти в умовах формування нової культурної реальності в суспільстві

Олена АККАШ
науковий співробітник ІПСМ

ГЕРОЇ ТА АВТОРИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА **Криза особистості**

Проблема актуалізації теми особистості в українському візуальному сучасному мистецтві постає у новому ракурсі у другому десятилітті ХХІ століття. Досить логічно, що апеляція до класичної теми пошуку власного неповторного самоздійснення людиною, її повернення до самої себе як унікального створіння у намаганні поєднати у первинному синкретизмі буття сутність та видиме наявне існування. Українському мистецтву новітньої доби завжди була притаманна схильність до дослідження людської свідомості у найуразливіших вимірах її становлення. В екзистенційній площині естетичного досвіду сучасного мистецтва людська сутність виглядає як розірвана, перехідна до бажаної, але вкрай важко досяжної ступені земного існування, та водночас як цілісна — саме завдяки волі та силі бажання віднайти втрачену єдність свідомості. Вітчизняне візуальне мистецтво перших десятиліть нової епохи майже силоміць привертає увагу до того, що мандрівка у пошуках себе — дуже цікава, але вкрай небезпечна справа для пересічної людини, котра послуговується здоровим глуздом та відчуттям самозбереження. Екзистенція як гранична сутність людського буття подається сучасними митцями як внутрішнє, потаємне, на що важко глянути без страху побачити неприкрашену правду життя, але, незважаючи на усі перестороги та намагання сховатися у буденність, це внутрішнє постійно перетворюється на зовнішнє предметне буття, що представляє собою «несправжнє існуван-

ня». Сучасне мистецтво одержиме ідеєю схопити момент цього переходу, зафіксувати його, зупинити у часі, запобігти фальші та «несправності», завоювати місце та розколоти особисту свідомість. Тут доречно нагадати, що ще у рамках проекту Модерну (філософського) данський філософ С. К'еркегор пропонував таку парадигму до справжнього існування: є три основні етапи шляху до справжнього існування, тобто до істинної екзистенції: естетичний, етичний та релігійний. Саме естетичний досвід сучасного мистецтва наражає на роздуми про засоби подолання кризи людської особистості. Звісно, якщо брати до розгляду етичну стадію (за К'еркегором), основною рушійною силою якої є моральний обов'язок, вже за самою своєю дефініцією вона є зовнішнім штучним тягарем, якому не під силу впоратися із внутрішніми розладами свідомості та розривами есенції та екзистенції кінцевого людського буття. Розсудлива абстрактність морального закону розвінчується у творах сучасного мистецтва як нав'язаний примус, який сам по собі нічим не підкріплений та не обґрунтований і несе у собі несвободу а ргіогі. Але парадоксально, що, позбувшись радянських псевдоморальних обмежень у творчості понад двадцять років тому, мистецький процес почав наражатися на кон'юнктурно-ринкові фактори обмеження творчого розвитку, до яких ще не було імунітету. Ці чинники подекуди затьмарювали дійсно естетичний шлях. Глибинні протиріччя людської суб'єктивності, що часом згущуються у кризи, полягають у тому, що суб'єктивність за природою своєї генези та дії водночас є конститууючою силою зовнішнього світу та, навпаки, сама створюється під тиском реальності. Виявляється, що естетичний шлях подолання протиріч теж обумовлений зовнішнім, але є спрямованим на насолоду як первинний людський потяг. Таким чином сучасне мистецтво останнього десятиліття намагається розв'язати проблему відчуженості особистості саме на естетичному шляху подолання розірваної «хворої» свідомості людини, про яку ще в минулому писали у постмодерністському напрямку, що свідомість вдається до божевілля, бо не може винести усих протиріч та парадоксів дійсності.

Мистецький творчий процес вийшов на шлях конститування майбутнього із уламків сучасного та, меншою мірою, минулого. Майбутнє постає незримим, його неможливо асоціювати із конкретними знаками, художніми символами та сюжетами художніх творів. Вітчизняне візуальне мистецтво розкриває трансцендентальні витоки кризових піків особистості у трьох буттєвих вимірах: просторі, часі та русі. Сучасні естетично-художні практики здійснюють спроби створення опори для особистості та елімінування одвічної екзистенційної

відчуженості шляхом будування ідеалу майбутнього, схованого у сучасних реаліях. Ідеал майбутнього як свободи для цілісної особистості можна назвати випереджувальним відображенням. Таке відображення, а не віддзеркалення минулого, яке було присутнім в українському мистецтві ще не так давно, наприкінці минулого століття, виступає на сьогоднішній день як одна з провідних рис сучасного художнього процесу в Україні в багатьох його проявах, напрямках та школах (фігуративний та нефігуративний живопис, фотографія, концептуальне мистецтво та інші течії).

На сьогоднішній момент вже з'являється можливість прискіпливо відстежити та вдатись до теоретичного аналізу на прикладі еволюції візуальних мистецьких практик, котрі функціонують протягом останнього десятиліття в Україні, свідомого або спонтанного залучення до символічно-образних проєктів якісно нової артикуляції проблеми індивідуальності та становлення особистості. Інтегрована символічна єдність розвитку мистецької творчості та наукової думки перетворюється на дієвий засіб розв'язання дилеми протистояння людини та світу. В українському контексті дуже важливим здається затихання багаторічної полеміки митців із атавізмами радянських ментальних кліше та послаблення болісної фіксації на травмах тоталітарної епохи. Акцент мистецьких пошуків нової доби переміщується на спроби віднайти художніми засобами нове улагодження суспільних та індивідуальних цінностей та побудову проєктивних культурних засад життя спільноти, які б надали умови реалізації особистої свободи як надситуативної, абсолютної передумови буття.

Таким чином, лейтмотивом розвідок сучасного мистецтва в царині особистісного становлення може послугувати вираз Поля Валері: «Творець є той, кого створили».